

MASARYKOVA UNIVERZITA

Dějiny právního myšlení

Problém spravedlnosti

Typologie problémů spravedlnosti

1. **Problém distributivní spravedlnosti**
 - ☒ **Spravedlivé rozdělování statků a povinností ve společnosti**
 - ☒ **Spravedlivé rozdělování výsledků společné práce**
2. **Problém komutativní spravedlnosti**
3. **Problém spravedlnosti restitutivní**
4. **Problém vynucování**
 - ☒ **Vindikativní spravedlnost**
 - ☒ **Retribuční spravedlnost**
5. **„Procesní“ spravedlnost**

Spravedlnost formální a materiální

Princip formální spravedlnosti:

Za stejných relevantních podmínek mají nastat stejné právní následky. (Weinberger)

Spravedlnost formální a materiální

Hans Kelsen

- ❖ Spravedlnostní formule jsou buď obsahově prázdné, nebo vedou k rozdílným důsledkům nebo nelze určit (racionálně vědecky), která z nich má mít přednost.
- ❖ Neexistuje a ani nemůže existovat objektivní kritérium spravedlnosti.
- ❖ Základním elementem práva není uskutečňovat myšlenku spravedlnosti.
- ❖ Spravedlnost je relativní hodnota různící se v různých hodnotových systémech

Spravedlnost formální a materiální

Herbert Lionel Adolphus Hart

- ☒ Slova spravedlivý a nespravedlivý jsou mnohem specifičtější formou morální kritiky než slova dobrý a špatný.
- ☒ Většina kritických výroků používajících výroky spravedlivý a nespravedlivý může být adekvátně vyjádřena slovy „férový“ a „neférový“.
- ☒ Spravedlnost je to, co obnovuje rovnováhu či úměrnost

Spravedlnost formální a materiální

Herbert Lionel Adolphus Hart

- ❖ Formule spravedlnosti: **Posuzuj podobné případy podobně a odlišné odlišně.**
- ❖ Je podstatné stanovit jaké podobnosti a jaké rozdíly jsou relevantní.
- ❖ **Struktura představy spravedlnosti:**
 - ❖ Jednotný (stálý) rys
 - ❖ Nestabilní (proměnlivé) kritérium

Spravedlnost formální a materiální

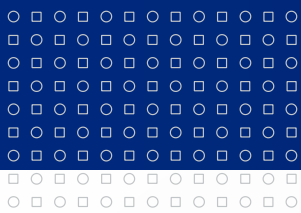
Ota Weinberger - Teorie spravedlnosti z pohledu normativistického institucionalismu

- Formální spravedlnost spočívá na pojmu formální rovnosti, který je absolutně obsahově prázdný a hodnotově neutrální.
- Formální charakteristika spravedlnosti souvisí s pojmem rovnosti.

Spravedlnost formální a materiální

Předpoklady institucionalistické teorie spravedlnosti:

- Jednání člověka se nachází v napětovém poli mezi užitečností a tím, co je vyžadováno společensky.
- Ve společnosti existující ideály spravedlnosti, jejich funkce a dynamika.
- Subjektivní užitečnost není čistě egoistická.
- Analýzy spravedlnosti v právní vědě.

Spravedlnost a rovnost

Vztah pojmů spravedlnost a rovnost.

Lze spravedlnost redukovat na rovnost?

Spravedlnost a rovnost

➤ **Aristoteles**

- Spravedlivý je ten, kdo dbá zákonů a šetří rovnost.

➤ **Tomáš Akvinský**

- Právo nebo spravedlivo je nějaký skutek, vyrovnaný druhému podle nějakého způsobu rovnosti.

Spravedlnost a rovnost

➤ Jeremy Bentham (1784 – 1832)

- Morální posouzení lidských činů závisí výlučně na výsledcích jednání.

➤ Weinbergerova kritika:

- problém sumace užitek a škod různých subjektů
- některé výsledky jednání mohou být dobré, i když následky pro jednotlivce jsou velmi nerovnoměrné

Spravedlnost a relativita morálky

➤ František Weyr (1879 – 1951)

- dokazovat lze jen relativní spravedlnost, absolutní spravedlnost lze jen předpokládat, a proto tato spravedlnost nemůže být předmětem poznávání

➤ Alf Ross (1899 – 1979)

- určité pravidlo je nespravedlivé protože jsem proti

Zákonná a nadzákonná spravedlnost

- Tomáš Akvinský: **Není zákon leč spravedlivý**
 - Zákon je nespravedlivý, pokud nenaplňuje svůj účel:
 - Nepřispívá obecnému blahu a respektuje pouze sobecké zájmy vládce.
 - Vládce nerespektuje své pravomoci.
 - Ukládá břemena na společnost nerovně.

Blaise Pascal (1623 – 1662)

„Je správné, aby to, co je spravedlivé, bylo následováno, je nezbytné, aby to, co je silnější, bylo následováno. Spravedlnost bez síly jest bezmocná; síla bez spravedlnosti jest tyranská. Spravedlnost bez síly narazí na odpor, protože jsou vždycky zlí lidé; síla bez spravedlnosti jest obviňována. Je tedy třeba spojit spravedlnost a sílu; a tudíž učiniti, aby to, co je spravedlivé, bylo silné, a to, co je silné, bylo spravedlivé. Spravedlnost je sporná; síla je velmi poznatelná a nesporná; A tak nebylo možno spravedlnosti dáti sílu, protože síla odporovala spravedlnosti a říkala, že je nespravedlivá, a právě ona, síla, že je spravedlivá. A tak, když nebylo možno učiniti, aby to, co je spravedlivé, bylo silné, učiněno bylo, aby to, co je silné, bylo spravedlivé.“

Zákonná a nadzákonná spravedlnost

❏ Thomas Hobbes (1588 – 1679)

- ❏ Spravedlnost a nespravedlnost nejsou ctnosti ani ducha ani těla lidského. Jsou to vlastnosti, které platí pouze ve společnosti.
- ❏ Zákony jsou pravidla o tom, co je spravedlivé a co nikoli. Za nespravedlivé se nepokládá nic, co se nepřičí nějakému zákonu.

❏ Gustav Radbruch (1932):

- ❏ Pro soudce je pracovní povinností přivést v platnost platnou vůli zákona, obětovat vlastní cítění autoritativnímu příkazu práva, ptát se pouze co je právo, a nikdy, zda je také spravedlivé. Tím, že se soudce podrobuje zákonu bez ohledu na jeho spravedlnost, se vyhýbá libovůli. Protože tomu tak chce zákon, přestává být služebníkem spravedlnosti a stává se služebníkem právní jistoty.

František Weyr (1951) poukazuje na možné negativní důsledky:

„Je nutno, abyste si byli vědomi, že tu /t.j. při výkonu soudnictví/ nejde o hledání a nalézání práva a spravedlnosti pro jednotlivé osoby a hájení jejich soukromých, sobeckých zájmů, jak to dělalo staré soudnictví buržoasní společnosti. Jde především a rozhodující měrou o zajištění a zabezpečení zájmů celku, zájmů dělnické třídy, její moci a možnosti nový socialistický řád budovat. Je proto nutno podporovat vše, co přispívá k posílení a urychlení výstavby socialismu a trestat všechno, co jeho budování trestá a poškozuje.“ /Citováno z „Lidové obrody“ ze dne 3. února 1951./

Robert Nozick (1938 – 2002)

❏ Fundamentální vysvětlení

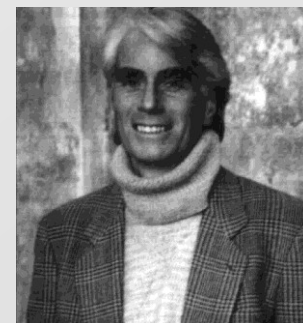
- ❏ pojmy z jedné oblasti jsou vysvětlovány pojmy z jiné oblasti

❏ Přirozený stav

- ❏ situace, ve kterých lidé obecně respektují morální omezení a obecně jednají, jak mají; nepředpokládá, že lidé jednají vždy tak, jak mají.

❏ Neviditelná ruka

- ❏ samovolná spontaneita, která je výsledkem svobodného chování lidí.

John Rawls (1921 – 2002)

- ❏ Spravedlnost je primární ctnost společenských institucí.
- ❏ Existuje určitá představa o spravedlnosti.
- ❏ **Původní stav**
 - ❏ Nikdo nezná své místo ve společnosti, svůj status nebo postavení.
 - ❏ Nikdo nezná své šance při rozdělování ani svou inteligenci či sílu...
 - ❏ Smluvní strany neznají své koncepce dobra ani své speciální psychologické sklony.
 - ❏ Principy spravedlnosti jsou vybrány za **závojem nevědomosti**.

John Rawls (1921 – 2002)

Pravidla přijatá v období původního stavu

❏ První:

- ❏ „Každá osoba má mít stejné právo na co nejširší systém základních práv a svobod, které jsou slučitelné s obdobnými svobodami pro jiné lidi.“
- ❏ „Každá osoba má stejné právo na plně adekvátní systém stejných základních práv základních svobod, jenž je slučitelný se stejným systémem pro všechny ostatní.“

❏ Druhé:

- ❏ „Nesmíme ospravedlnit rozdíly v příjmech nebo organizačních pravomocích na základě toho, že nevýhody v jedné určité pozici by byly vyváženy většími výhodami v jiné.“

Spravedlnost a efektivnost

- ☞ **Paretovo optimum** → situace, kdy neexistuje možnost zlepšení na jedné straně, aniž bychom na kterékoli jiné straně zhoršili.
- ☞ Nelze sestavit smysluplná pravidla zajišťující, aby kolektivní akce, vždy zlepšily situaci každého.